

Socialdepartementet

103 33 Stockholm

Framställning om ändring i lagen (1991:1047) om sjuklön

Sammanfattning

Förslaget innebär att Försäkringskassan ges en skyldighet att underrätta arbetsgivaren om att myndigheten har fattat ett beslut om läkarintygsföreläggande för en arbetstagare enligt lagen om sjuklön (sjuklönelagen), samt om beslutets innebörd. Syftet med förslaget är att förhindra felaktiga utbetalningar av sjuklön och öka förutsättningarna för att bestämmelsen om läkarintygsföreläggande i sjuklönelagen ska få avsedd kontroll- och rehabiliteringseffekt. Förslaget bedöms vara till nytta för såväl arbetsgivare och arbetstagarer som för staten.

Bakgrund

Sjuklön och läkarintygsföreläggande

En arbetstagare har rätt till sjuklön från arbetsgivaren under de första fjorton dagarna vid sjukdom som sätter ned arbetsförmågan (1, 4 och 7 §§ sjuklönelagen). Från och med den sjunde dagen är arbetsgivaren dock endast skyldig att utge sjuklön om arbetstagarer styrker nedsättningen av arbetsförmågan genom intyg av läkare eller tandläkare (8 § andra stycket sjuklönelagen).

I sjuklönelagen finns en bestämmelse om att Försäkringskassan, om det finns särskilda skäl som talar för det, självmant eller på framställning av arbetsgivaren, ska ålägga arbetstagarer att genom intyg av läkare eller tandläkare styrka nedsättningen av arbetsförmågan från och med en tidigare dag än sjunde kalenderdagen efter sjukanmälningsdagen i en pågående sjukperiod eller från och med den första dagen av varje kommande sjukperiod (10 § sjuklönelagen). Det brukar kallas läkarintygsföreläggande. Arbetstagarer kan även själv besluta om ett läkarintygsföreläggande (10 a § sjuklönelagen).

Det finns en motsvarande bestämmelse om läkarintygsföreläggande i sjukpenningärenden hos Försäkringskassan (2 § förordningen [1995:1051] om skyldigheten att lämna läkarintyg m.m. i sjukpenningärenden i vissa fall). Denna framställning rör dock endast de fall där Försäkringskassan beslutar om läkarintygsföreläggande enligt sjuklönelagen.

Särskilda skäl för läkarintygsföreläggande kan föreligga såväl när det finns speciella rehabiliteringssynpunkter att beakta som när kontrollsynpunkter talar för tidigareläggning av kravet på intyg (prop. 1990/91:181, s 76). Ett läkarintyg kan underlätta för en arbetsgivare att ta ställning till en anställds behov av rehabilitering eller behovet av arbetsplatsanpassning. I synnerhet när arbetstagarer vid upprepade tillfällen är frånvarande från arbetet på grund av sjukdom kan ett läkarintyg som avser den tidigare delen av sjuklöneperioden vara behövligt. Detta gäller särskilt i fall där det inte tidigare har förekommit någon läkarkontakt. I andra fall kan det röra sig om misstanke om att den anställda har andra problem, såsom missbruksproblem, och att han eller hon behöver hjälp för att ta sig ur dessa. Behov av intyg för första sjukdagen kan även föreligga om den anställda ofta anmäler sig sjuk på en viss veckodag eller om det inte har framkommit någon rimlig förklaring till sjukskrivningsmönstret. Vid misstanke om att den anställda nyttjar rätten till sjuklön felaktigt behövs en möjlighet att snabbt och enkelt kunna konstatera om så är fallet. (Prop. 2006/07:117, s. 45 f)

Om arbetstagaren inte följer läkarintygsföreläggandet är arbetsgivaren inte skyldig att betala sjuklön. Detta förutsätter dock att arbetsgivaren har kännedom om läkarintygsföreläggandet. Försäkringskassan får informera arbetsgivaren om att ett beslut om läkarintygsföreläggande har fattats, men bara om arbetsgivaren begär det (se 26 § sjuklönelagen och 110 kap. 39 § 1 socialförsäkringsbalken).

Det finns inga särskilda regler om återkrav av felaktigt utbetald sjuklön. Arbetsgivaren kan dock under vissa förutsättningar kvitta felaktigt utbetald sjuklön mot senare utbetalning av lön eller annan ersättning (se lagen [1970:215] om arbetsgivares kvittningsrätt).

Arbetsgivarens arbetsmiljö- och rehabiliteringsansvar

När en arbetstagares arbetsförmåga blir nedsatt på grund av sjukdom har arbetsgivaren vissa skyldigheter avseende arbetslivsinriktad rehabilitering. Arbetsgivaren är bland annat skyldig att upprätta en plan för återgång i arbete och vidta åtgärder som behövs för en effektiv rehabilitering (30 kap. 6 och 6 a §§ socialförsäkringsbalken). Arbetsgivaren ska även ta hänsyn till arbetstagarens särskilda förutsättningar för arbetet genom att anpassa arbetsförhållandena eller vidta annan lämplig åtgärd (3 kap. 3 § tredje stycket arbetsmiljölagen [1977:1160]). De grundläggande syftena med arbetsgivaransvaret för arbetsmiljö- och rehabiliteringsarbetet är dels att förebygga ohälsa och olycksfall, dels att underlätta återgång i arbete för dem som trots allt drabbas av sjukdom eller skada. Skyldigheten att anpassa arbetsmiljön omfattar alla åtgärder som kan krävas med stöd av arbetsmiljölagen. Begreppen arbetsmiljöanpassning och rehabilitering kompletterar varandra. Åtgärder som kan aktualiseras är utbildning, arbetsträning, yrkesvägledning m.m. Arbetsanpassningen innebär ändringar i arbetsmiljön. Det kan vara fråga om både tekniska hjälpmedel, ändringar i den fysiska arbetsmiljön och ändring av arbetsorganisation, arbetsfördelning och arbetstider m.m. Anpassning av arbetsmiljön kan ofta vara en förutsättning för en framgångsrik rehabilitering. (Prop. 1990/91:140, s. 46)

Gällande rätt

Enligt 10 § sjuklönelagen ska Försäkringskassan, under förutsättning att det finns särskilda skäl som talar för det, självmant eller på framställning av arbetsgivaren ålägga arbetstagaren att genom intyg av läkare eller tandläkare styrka nedsättningen av arbetsförmågan

1. från och med en tidigare dag än sjunde kalenderdagen efter sjukanmälningdagen i en pågående sjukperiod, eller
2. från och med den första dagen av varje kommande sjukperiod.

Om det finns ett beslut enligt 10 § sjuklönelagen är arbetsgivaren inte skyldig att utge sjuklön om arbetstagaren inte iakttar vad som har ålagts hen i beslutet. (8 § tredje stycket sjuklönelagen)

I 26 § sjuklönelagen stadgas att i fråga om handläggning av ärenden enligt 10 § sjuklönelagen tillämpas 110 kap. 39 § socialförsäkringsbalken om undantag från sekretess.

Av 110 kap. 39 § 1 socialförsäkringsbalken framgår att sekretess inte hindrar att Försäkringskassan på begäran får lämna ut uppgifter om ersättningar enligt balken eller enligt lagstiftning om annan jämförbar ekonomisk förmån till en arbetsgivare, om uppgiften behövs för samordning med ersättning därifrån.

Överväganden och förslag

Försäkringskassans förslag: Det införs en skyldighet för Försäkringskassan att underrätta arbetsgivaren om att myndigheten har fattat beslut om läkarintyg föreläggande enligt sjuklönelagen för en arbetstagare. Försäkringskassan ska informera arbetsgivaren om beslutets innebörd och om vilken tidsperiod beslutet gäller för. Sådana uppgifter ska få lämnas till arbetsgivaren utan hinder av sekretess.

Skälen för förslaget: Stor sjukfrånvaro utgör ett problem för såväl arbetstagare och arbetsgivare, som för staten. För den enskilde innebär upprepad eller utdragen sjukfrånvaro att delaktighet i förvärvslivet försvåras. I förlängningen medför frånvaro av denna karaktär risk för utanförskap. Det är angeläget att det finns förutsättningar för snabba insatser i syfte att underlätta den enskildes återgång till arbetslivet. Möjligheten att kunna begära läkarintyg redan för den första sjukfrånvarodagen kan också ha en viktig preventiv effekt så till vida att redan vetskapen om denna möjlighet kan påverka enskildas benägenhet att försöka nyttja sjuklönesystemet på ett felaktigt sätt. (Prop. 2006/07:117, s 45)

Utöver de problem det kan innebära för den enskilde, genererar en arbetstagares sjukfrånvaro under de första fjorton dagarna i regel kostnader för arbetsgivaren i form av sjuklön och sociala avgifter, samt för vikarie eller ändrad arbetsplanering. Det ligger i såväl arbetsgivarnas som i samhällets intresse att det finns goda förutsättningar för att bedriva näringsverksamhet. Sjukfrånvaro och kostnader för sjuklön är i detta sammanhang av betydelse. (Prop. 2006/07:117, s 45)

Från det allmännas sida finns det ett stort intresse av att i möjligaste mån försöka säkra att sjuklönesystemet nyttjas på ett adekvat sätt så att endast de som är berättigade till sjuklön erhåller sådan. Det är viktigt att se till att inte arbetstagare obehörigen uppbär sjuklön eftersom sjuklöneperioden kan bli inledningen till en längre sjukperiod, som i regel medför uttag av sjukpenning alternativt sjuk- eller aktivitetsersättning. Kostnaderna för sjukfrånvaron belastar i många fall både arbetsgivare och trygghetssystemen. Det finns således en stark och utbredd ambition att hålla sjukfrånvaron nere och tillse att systemen nyttjas enligt intentionerna. (Prop. 2006/07:117, s 45)

Av ovan anförda skäl är det viktigt att förutsättningarna för att motverka felaktigt nyttjande av rätten till sjuklön och grundlös sjukfrånvaro är så goda som möjligt.

En arbetsgivare är inte skyldig att betala sjuklön till en arbetstagare som inte följer ett läkarintyg föreläggande. Detta förutsätter dock att arbetsgivaren har kännedom om läkarintyg föreläggandet. När det är Försäkringskassan som utreder och beslutar om läkarintyg föreläggande enligt sjuklönelagen för en arbetstagare får Försäkringskassan dock bara informera arbetsgivaren om denne begär det. Om utredningen görs på Försäkringskassans eget initiativ är det inte säkert att arbetsgivaren har kännedom om ärendet och eftersom Försäkringskassan inte får underrätta arbetsgivaren om beslutet annat än på begäran finns det risk för att arbetsgivare i sådana fall betalar ut sjuklön trots att arbetstagaren inte har rätt till det. Det innebär risk för att arbetstagaren får sjuklön som hen inte har rätt till och för att regeln om läkarintyg föreläggande i sjuklönelagen förlorar både sitt kontroll- och sitt rehabiliteringssyfte.

Försäkringskassan föreslår därför att myndigheten ska ges en skyldighet att underrätta arbetsgivaren om att ett beslut om läkarintyg föreläggande har fattats med stöd av sjuklönelagen. Försäkringskassan ska informera arbetsgivaren om beslutet gäller läkarintyg från och med en tidigare dag än sjunde kalenderdagen efter sjukanmälningsdagen i en pågående sjukperiod eller från och med den första dagen av varje kommande

sjukperiod, samt för hur lång tid beslutet gäller. Försäkringskassan föreslår att det i 10 § sjuklönelagen införs ett fjärde stycke med denna innebörd.

Eftersom det råder sekretess hos Försäkringskassan för uppgifter om en enskilds hälsotillstånd och andra personliga förhållanden enligt 28 kap 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) behövs en sekretessbrytande regel för att Försäkringskassan ska få lämna de uppgifter som föreslås. I 10 kap. 28 § offentlighets- och sekretesslagen finns en bestämmelse som innebär att sekretess inte hindrar att en uppgift lämnas till en annan myndighet, om uppgiftsskyldighet följer av lag eller förordning. Med stöd av den bestämmelsen skulle Försäkringskassan kunna lämna ut de aktuella uppgifterna till offentliga arbetsgivare. Eftersom den uppgiftsskyldighet som nu föreslås även ska gälla gentemot privata arbetsgivare, behövs dock en särskild sekretessbrytande regel, som föreslås tas in i samma stycke i 10 § sjuklönelagen. De uppgifter som ska få lämnas ut enligt den föreslagna bestämmelsen motsvarar de som får lämnas ut till en arbetsgivare enligt 110 kap. 39 § 1 socialförsäkringsbalken. Det innebär att känsliga uppgifter, till exempel uppgifter om hälsotillstånd eller diagnoser, inte får lämnas ut med stöd av den nya bestämmelsen. Även om känsliga uppgifter om hälsotillstånd och diagnoser inte får lämnas ut, innebär den föreslagna bestämmelsen ett ingrepp i den enskildes personliga integritet. Syftet, att motverka felaktiga utbetalningar av sjuklön och att öka förutsättningarna för att bestämmelsen om läkarintygspöreläggande i sjuklönelagen får avsedd kontroll- och rehabiliteringseffekt, får anses väga tyngre än den enskildes intresse av skydd för den personliga integriteten avseende dessa uppgifter, på samma sätt som vid ett utlämnande av uppgifter enligt 110 kap. 39 § 1 socialförsäkringsbalken.

I bilaga till denna framställning finns förslag till ändring i 10 § lagen (1991:1047) om sjuklön (bilaga med författningsförslag).

Konsekvensutredning

Syftet med förslaget, alternativa lösningar och effekter av utebliven ändring

Syftet med förslaget är att minska felaktiga utbetalningar av sjuklön och att öka förutsättningarna för att bestämmelsen om läkarintygspöreläggande i sjuklönelagen ska få avsedd kontroll- och rehabiliteringseffekt.

Ett alternativ till den föreslagna lösningen är att ändra 110 kap. 39 § socialförsäkringsbalken. I denna paragraf stadgas bland annat att sekretess inte hindrar att Försäkringskassan på begäran får lämna ut uppgifter om ersättningar enligt balken eller enligt lagstiftning om annan jämförbar ekonomisk förmån till en arbetsgivare, om uppgiften behövs för samordning med ersättning därifrån. Att ändra den bestämmelsen bedöms dock vara mindre lämpligt eftersom den gäller undantag från sekretess för flera myndigheter än Försäkringskassan gentemot flera aktörer, det vill säga inte bara gentemot arbetsgivare.

Om den föreslagna ändringen inte genomförs blir effekten att arbetsgivare även fortsättningsvis kan komma att betala ut sjuklön till arbetstagare, som på grund av att de inte uppfyllt ett läkarintygspöreläggande, inte har rätt till det. Bestämmelsens kontroll- och rehabiliteringssyfte riskerar även att förlora en del av sin effekt.

Offentligfinansiella effekter

Konsekvenser för försäkringskostnaderna

Eftersom sjuklön betalas av arbetsgivaren påverkar förslaget inte försäkringskostnaderna direkt. Risken för att sjukpenning betalas ut för grundlös sjukfrånvaro minskar dock något. Kostnaderna för framför allt sjukpenning och sjuk- och aktivitetsersättning kan också i förlängningen förmodas i viss mån minska genom att arbetsgivare ges så goda möjligheter som möjligt för att genom anpassning, arbetslivsinriktad rehabilitering och kontroll minska grundlös sjukfrånvaro och förhindra långvarig sjukfrånvaro.

Konsekvenser för Försäkringskassans förvaltningskostnader

Försäkringskassan har under 2023 fattat cirka 120 beslut om läkarintygspöreläggande, men det saknas uppgift om hur många av dessa beslut som fattats enligt sjuklönelagen respektive förordningen om skyldigheten att lämna läkarintyg m.m. i sjukpenningärenden i vissa fall. Förslaget kommer att leda till något ökade förvaltningskostnader för Försäkringskassan, eftersom det i handläggningen av ärendena enligt sjuklönelagen tillkommer momentet att informera arbetsgivaren om beslutet och dess innebörd. Genom den föreslagna lagändringen kan det tänkas att fler arbetsgivare uppmärksammar möjligheten att begära ett läkarintygspöreläggande. Det kan resultera i ett ökat antal ärenden om läkarintygspöreläggande, vilket skulle innebära att mer resurser skulle krävas till dessa ärenden. En ökad användning av lagstiftningen om läkarintygspöreläggande måste dock på det stora hela ses som något positivt.

Risk för felaktiga utbetalningar

Förslaget kommer att minska risken för att sjuklön betalas ut till personer som inte har rätt till det. Förslaget kan även förväntas minska risken för att sjukpenning i förlängningen betalas ut för grundlös sjukfrånvaro.

Effekter för enskilda

Förslaget innebär att arbetstagare, som hittills kan ha fått sjuklön trots att de inte följt ett läkarintygspöreläggande, inte längre kommer att få det. Risken för att arbetstagaren blir föremål för kvittning mot senare löneutbetalning från arbetsgivaren minskar därmed också. Förslaget innebär vidare att möjligheterna att utreda den försäkrades rehabiliteringsbehov och se till att hen får det stöd som hen behöver förbättras, vilket minskar risken för långvarig sjukfrånvaro och utanförskap.

Övriga konsekvenser

För arbetsgivare, både privata och offentliga, innebär förslaget att risken för att de betalar ut sjuklön till en arbetstagare som inte har rätt till det minskar. Det innebär således en besparing för arbetsgivarna. Förslaget kan förväntas leda till en något ökande administration för arbetsgivarna, vilket dock får vägas mot intresset av att inte betala ut sjuklön till arbetstagare som inte har rätt till det. Risken för att arbetsgivaren utreder och beslutar om läkarintygspöreläggande trots att Försäkringskassan redan fattat ett sådant beslut minskar också. Att arbetsgivaren får kännedom om ett läkarintygspöreläggande ökar vidare dennes möjlighet att utreda arbetstagarens rehabiliteringsbehov och se till att hen får rätt anpassningar och stöd.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelse

Den nya bestämmelsen bör träda i kraft så fort som möjligt och tillämpas på beslut som fattas efter ikraftträdandet.

Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1047) om sjuklön

10 §

Försäkringskassan ska, under förutsättning att det finns särskilda skäl som talar för det, självmant eller på framställning av arbetsgivaren ålägga arbetstagaren att genom intyg av läkare eller tandläkare styrka nedsättningen av arbetsförmågan

1. från och med en tidigare dag än sjunde kalenderdagen efter sjukanmälningsdagen i en pågående sjukperiod, eller
2. från och med den första dagen av varje kommande sjukperiod.

Ett beslut enligt första stycket 2 får inte avse längre tid än ett år.

Ett beslut enligt denna paragraf gäller omedelbart, om inte något annat anges i beslutet eller bestäms av en domstol som prövar beslutet.

Försäkringskassan ska underrätta arbetsgivaren om

- att ett beslut enligt första stycket har fattats,
- om beslutet gäller ett föreläggande enligt första stycket 1 eller 2, samt
- för hur lång tid beslutet gäller.

Sådana uppgifter får lämnas till arbetsgivaren utan hinder av sekretess.

Fjärde stycket är nytt och innebär att Försäkringskassan har en skyldighet att underrätta arbetsgivaren om att Försäkringskassan har fattat ett beslut om läkarintygsföreläggande enligt första stycket. Försäkringskassan ska även underrätta arbetsgivaren om beslutet innebär att arbetstagaren ska styrka nedsättning av arbetsförmågan från och med en tidigare dag än sjunde kalenderdagen efter sjukanmälningsdagen i en pågående sjukperiod eller från och med den första dagen av varje kommande sjukperiod, samt om för vilken tidsperiod beslutet gäller. I praktiken kan underrättelsen ske genom att Försäkringskassan skickar ett brev till arbetsgivaren med information om beslutet. Styckets andra mening är en sekretessbrytande regel som innebär att uppgifterna får lämnas till arbetsgivaren utan hinder av sekretess.

Beslut i detta ärende har fattats av rättschef Marie Axelsson. Föredragande har varit rättsliga experten Emma Boman.

Försäkringskassan

Marie Axelsson
Rättschef

Emma Boman
Föredragande

Adress
Försäkringskassan
103 51 Stockholm

Webbplats
forsakringskassan.se

Telefonnummer
08-786 90 00

Organisationsnummer
202100-5521

Bilaga

Författningsförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1047) om sjuklön

Härigenom föreskrivs att 10 § lagen (1991:1047) om sjuklön ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 §

Försäkringskassan ska, under förutsättning att det finns särskilda skäl som talar för det, självmant eller på framställning av arbetsgivaren ålägga arbetstagaren att genom intyg av läkare eller tandläkare styrka nedsättningen av arbetsförmågan

1. från och med en tidigare dag än sjunde kalenderdagen efter sjukanmälningdagen i en pågående sjukperiod, eller
2. från och med den första dagen av varje kommande sjukperiod.

Ett beslut enligt första stycket 2 får inte avse längre tid än ett år.

Ett beslut enligt denna paragraf gäller omedelbart, om inte något annat anges i beslutet eller bestäms av en domstol som prövar beslutet.

Försäkringskassan ska underrätta arbetsgivaren om

- att ett beslut enligt första stycket har fattats,
- beslutet gäller ett föreläggande enligt första stycket 1 eller 2, samt
- för hur lång tid beslutet gäller.

Sådana uppgifter får lämnas till arbetsgivaren utan hinder av sekretess.

-
1. Denna lag träder i kraft den
 2. Äldre föreskrifter gäller för beslut som fattats före ikraftträdandet.